

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaajan taustaorganisaatio

Kunta [Turku]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Pykälät eivät ole tulkittavissa itsenäisesti. Päällekkäisyyttä muiden lakien, esim. sosiaalihuoltolain kanssa.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Perusteluissa avataan pykälää ja antavat konkreettisinkin esimerkein eväitä lain soveltajalle. Ikääntymisrajausta olisi hyvä vielä tarkentaa, ”korkea ikä” ei ohjaa riittävästi tulkintaa siitä, etteivät ikäihmiset (yli 65 v.) edelleen ohjautuisi vammaispalveluihin. Lakipykälien tulee olla selkeämpiä, koska ei voi da olettaa, että lain soveltajat/palvelujen käyttäjät lukevat hallituksen esitystä.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisten henkilöiden tilannetta verrataan saman ikäisten ryhmään, mikä lisää yhdenvertaista kohtelua muihin ihmisiin nähden. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta kuntouttava varhaiskasvatus

tulee järjestää varhaiskasvatuslain nojalla. Shl palvelut ovat ensisijaisia myös vammaisille henkilöille, mikä on tärkeää yhdenvertaisuuden kannalta.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisten ihmisten palvelujen järjestämisvastuu ei voi olla pääosin vammaispalveluissa, vaan suurin osa palveluista tulee järjestää yleisissä sosiaali- ja terveystalvveluissa. Vain todella vamman vuoksi välttämättömien palvelujen saamiseksi vammaisen ihmisen tulee ohjautua vammais- eli erityispalveluihin. Vammaisten ihmisten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta lisää mahdollisuus käyttää samoja palveluja kuin mitä kaikki muutkin ihmiset käyttävät.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tässä muodossa laki mahdollistaa lähes minkä tahansa palvelun järjestämisen vammaiselle henkilölle, mutta onko tämä tarkoituksenmukaista, ks. edellinen vastaus.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Ikääntymisrajaus; ikääntyvien henkilöiden palvelut on tarkoituksenmukaista järjestää ensisijaisen lainsäädännön kautta. Ikääntymisrajauksen tarkentaminen tarpeellista.

2.

Tarveperusteisuus maksuttomuuden tai diagnoosin sijaan; tietty diagnoosi, esim. kehitys-vamma, ei oikeuttaisi automaattisesti palvelun saamiseen.

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

2.

Erityinen tuki pykälä, etenkin tuettu päätöksenteko ja valmennus, korkeintaan harkinnanvaraisena

3.

Lasten asuminen kodin ulkopuolella

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesitys siirtää ensisijaisiin palveluihin kuuluvia vastuita lasten tarvitsemista palveluista vammais-palvelujen vastuulle. Tämä ei ole yhdenvertaisuutta tukevaa. Vammainen lapsi on kuitenkin ensisijassa lapsi, jolla on oikeus samoihin palveluihin kuin vammattomilla lapsilla. Lapset on nostettu lakiesityksessä selkeämmin esille nykyiseen lakiin verrattuna.

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tuen ja perehdytyksen tulee olla terveydenhuollon vastuulla.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Soveltamisalan laajentaminen nykyisestä ei ole tarkoituksenmukaista, koska kyseessä on erityis-laki, jolla tulisi vastata vain niihin tarpeisiin, joihin ei voida vastata muulla, esisijaisella lainsäädännöllä. Psyykkisen toimintakyvyn korostaminen uutena asiana lakipykälän tasolla tulee lisäämään merkittävästi asiakaskuntaa nykyisestä. Tämän kohderyhmän palvelut tulee järjestää muun sosiaalilainsäädännön nojalla.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Varhaiskasvatustalouteen on tulossa 1.8.2022 alkaen muutoksia, joilla vahvistetaan lasten tasavertaista oikeutta kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeen. Muutos vahvistaa myös edellytyksiä järjestää varhaiskasvatusta yhdenvertaisesti ottaen huomioon jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Tämä sääntely on riittävää turvaamaan myös vammaisten lasten tarpeet. Varhaiskasvatusmaksu voidaan jo nyt jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa perheen tulojen perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna ei ole miltään osin tarkoituksenmukaista, koska se ei toisi vammaiselle lapselle mitään enempää tai parempaa sisältöä varhaiskasvatuksen käytännön toteutukseen.

Lisäksi olisi erittäin kyseenalaista, millä perusteella hyvinvointialue voisi tehdä päätöksiä toisen toimijan eli kunnan palveluihin liittyvistä asiakasmaksuista/niistä vapauttamisesta.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Omaisien mahdollisuutta toimia henkilökohtaisena avustajana ei tule laajentaa. Kaikkien järjestämistapojen, etenkin oman toiminnan järjestäminen, edellyttäminen ei ole tarkoituksenmukaista.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Päällekkäistä palvelua, joka sisältyy jo sosiaalihuoltolakiin.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lyhytaikainen huolenpito ei tulisi olla subjektiivinen oikeus, vaan harkinnanvarainen palvelu. Esitystä tulee tarkentaa etenkin kuljetusten kustannusten osalta, jos niitä on korvattava tämän palvelun osalta. Palvelun järjestäminen ensisijaisesti asiakkaan toiveiden mukaan vammaisen henkilön kotiin tulee olemaan käytännössä haasteellista.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Päivätoiminnasta on tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa. Kehitysvammaisten tai muulla tavoin erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työtoiminta ja tuettua työtoiminta tulee sisältyä teos-lainsäädännön (tai ShL) palvelujen kautta järjestettäväksi asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

Myös kehitysvammaisten henkilöiden tulee päästä työllisyyspalvelujen piiriin yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Julkinen joukkoliikenne on aina ensisijainen matkustustapa, mikä nostetaan esityksessä hyvin esiin. Mikäli henkilö kykenee liikkumaan julkisilla liikennevälineillä, ei kustannuksia korvata vammaispalveluna, vaan ne jäävät henkilön itsensä maksettaviksi, kuten muillakin joukkoliikenteen käyttäjillä.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikkumisen tuen toiminta-alueen laajeneminen myös mökkipaikkakunnille lisää kustannuksia. Toiminta-alueen ulkopuolelle suuntautuvien matkojen osalta on tärkeää, että lähtökohtana on joukko-liikenteen käyttäminen ensisijaisesti ja vasta kohdepaikkakunnalla voidaan tarpeen vaatiessa käyttää taksia.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Auton hankintaan liittyvästä tuesta säädetään kahdessa eri pykälässä, olisi tarkoituksenmukaisempaa olla vain yhdessä pykälässä. Monia, myös vammaisia, henkilöitä hyödyntäviä laitteita ja teknisiä ratkaisuja on tänä päivänä saatavilla yleisesti kaikkien ihmisten käyttöön kohtuullisilla kustannuksilla, jolloin tarvetta kustannusten korvaamiseen ei periaatteessa pitäisi olla erityislainsäädännön kautta. Vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen vaativat välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt sisältyisivät jatkossakin vammaispalvelujen korvattavana.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa

koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

Siirtymäsäännöksistä huolimatta uusi laki on otettava käyttöön uusien hakemusten ja asiakkaiden osalta lain voimaan astumisesta alkaen. Tämä edellyttää nykyisen henkilöstön kouluttamista varsin lyhyessä ajassa sekä tarvittavan lisäresurssin kouluttamista ja perehdyttämistä samanaikaisesti. Edes vähäistä vammaisalan työkokemusta ja osaamista omaavan lisäresurssin rekrytointi tulee olemaan erittäin haasteellista sosiaalialan työvoimapulan takia. Uuden lain mukaisia päätöksiä ei voida tehdä ilman kontaktia asiakkaisiin ja samalla asiakkaiden palvelusuunnitelmat tulee päivittää, mikä vaatii huomattavaa henkilöstöresurssin lisätarvetta. Asiakastietojärjestelmä sekä taloushallinnon kustannuspaikkatiedot tulee rakentaa uudestaan, vaikka asiakastietojärjestelmässä on jo tehty Kanta-yhteensopivaksi. Päätösten ns. fraasitekstit pitää kaikki laatia uudestaan uusien lakipykälien mukaisiksi.

Siirtymäsäännöksiä ja siirtymäaikaa ehdottomasti tarvitaan, mutta henkilöstöpulasta johtuen on suuri riski, ettei kaikkia asiakkaita ja päätöksiä ole ehditty päivittää uuden lain mukaiseksi kahden vuoden aikana.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Rajoitustoimenpiteet koskevat tehostettua palveluasumista ja laitoshoidtoa. Rajoittamista ei voisi käyttää päivätoiminnassa, mikäli asiakas asuu lapsuudenkodissa. Erittäin vaativaa tukea, ohjausta ja avustamista tarvitsevien, lähinnä autismin kirjon asiakkaiden osalta päivätoiminnan toteuttamisessa on haasteita, kun rajoitustoimenpiteitä ei voida käyttää. Tämä tulisi ottaa esityksessä huomioon niin, että rajoitustoimia voitaisiin käyttää myös päivätoiminnassa asiantuntija-työryhmän arvioinnin perusteella.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Kyllä

Mikäli vastasit Ei, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Kustannusvaikutukset on todennäköisesti arvioitu liian alhaisiksi. Lain soveltamisala tulee laajenemaan etenkin neuropsykiatristen asiakkaiden ja mahdollisesti mielenterveyskuntoutujien osalta. Lisäksi selvää ikärajaa siihen, missä tilanteessa ikääntyvä henkilö ei täytä uuden lain myöntämiskriteerejä, ei ole mahdollista asettaa. Tämä aiheuttaa sen, että ikääntyviä henkilöitä ohjautuu edelleen myös vammaispalvelujen piiriin. Muutoksenhaut tulevat lisääntymään, mutta tähän ei ole osoitettavissa lisäresurssia, mikä pidentää oikaisuvaatimusprosesseja.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

-

Mikola Anna
Turun kaupunki - Hyvinvoinnin palvelukokonaisuus /
Vammaispalvelutoimisto / Vammaispalvelujohtaja Kaisa Kiiski